

28. 4. 2005

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Historie advokacie v ČR

Stručná rekapitulace dějin advokacie v českých zemích se neobejde bez připomenutí nejvýznamnějších etap dějin státu a práva ve střední Evropě.

Středověký stát tu sehrál důležitou roli jak na poli politickém a kulturním, tak v oblasti tvorby a aplikace práva. Nelze přehlédnout, že v roce 1348 byla v Praze založena nejstarší střeoevropská universita včetně právnické fakulty, že na dvoře českých panovníků působili významní čeští i zahraniční právníci (např. Gozzo z Orvietta, Antonio Marini z Grenoblu atp.) a že domácí zemské, městské a horní právo bylo na srovnatelné úrovni s dobovým právem v sousední Svaté říši římské. V právních památkách české provenience se tak zákonitě setkáváme s předchůdci advokátů - řečníky. Prvá zmínka o snaze organizovat advokacii a dokonce zavést numerus clausus je vázána ke sněmovnímu usnesení z roku 1615. Otázky tarifální resp. odměny byly řešeny pochopitelně již dříve, obdobně jako i v tehdejší Francii bylo např. často zakazováno podílíctví na předmětu rozepře.

Formální úpravu advokacie však přináší podrobněji až pobělohorské Obnovené zřízení zemské platné v Čechách od roku 1627 a na Moravě od roku 1628 a jeho novelizace zvaná Deklaratoria z let 1650-1652. Od 17. století tak bylo známo povinné zastoupení advokátem, stanoveny podmínky přístupu k povolání a dána disciplinární pravomoc soudu nad advokáty. Přísežným advokátem se mohl stát napříště pouze graduovaný právník.

Tendence vytvořit ze svobodného povolání úřad pokračovala v 18. století. "Tato tendence nebyla však v českých zemích takové intenzity, aby vedla k celkové a systematické úpravě advokátského povolání, jak tomu bylo v zemích rakouských, nýbrž projevuje se ve sporadické a kazuistické úpravě jednotlivých otázek toho kterého času vzniklých". V této podobě fungovala advokacie do roku 1848.

Významným pražským právníkem, který vykonával advokacii před - pro habsburské soustátí zlomovým rokem 1848 - i po něm, byl děkan právnické fakulty, právní poradce Beethovenův Johann Nepomuk Kaňka. V rekonstruovaném barokním paláci na pražské Národní třídě 16, který Kaňkova vdova odkázala advokacii, dnes sídlí Česká advokátní komora.

Rok 1848 otevřel cestu habsburské monarchie k budování moderního státu. I když již v roce 1850 byl ústavní vývoj na téměř desetiletí přerušen Bachovským absolutismem, prozatímní advokátní řád z roku 1849 nepozbyl platnosti.

Advokacie v českých zemích v letech 1848-1918 měla - pokud jde o právní úpravu - shodné osudy jako advokacie v celém Předlitavsku.

Důležitým mezerníkem bylo v tomto období nepochybně přijetí nového Advokátního řádu v roce 1868. Advokacie byla tímto právním předpisem koncipována jako svobodné a nezávislé povolání, byl odstraněn numerus clausus, byly zřízeny samosprávné advokátní komory, mj. s disciplinární pravomocí v první instanci. V lednu 1869, kdy advokátní řád vstoupil v účinnost, bylo v Praze

pouhých 66 advokátů, jejich počet začal obratem rychle vzrůstat.

Šedesátá léta 19. století byla počátkem emancipace českého jazyka při aplikaci práva a výkonu právního povolání. V roce 1861 vyšlo prvé číslo českého časopisu "Právník", o tři roky později byla k pěstování věd státních a právních založena Jednota právníká v Praze. Završením tohoto procesu bylo rozdělení Karlo-Ferdinandovy university v Praze na českou a německou část v roce 1882 a tedy i otevření české právní fakulty.

Vedle německy praktikujících advokátů se stále více prosazovali jejich čeští kolegové. Koncem století nastupující česká generace založila Spolek českých advokátů a začala vydávat český ryze advokátský časopis "Časopis českých advokátů" přejmenovaný následně na "Právníké rozhledy".

Do začátku 1. světové války se advokátní organizace stabilizovala, advokáti se standardně uplatňovali ve všech sférách života společnosti. K významným advokátům, kteří v advokacii působili převážně v období do roku 1914, patřili např. dlouholetý prezident pražské advokátní komory Josef Tragy, pražští primátoři Antonín Strobach, Tomáš Černý, Jan Podlipný, Jindřich Šolc, spisovatel Svatopluk Čech, mecenáš umění Leopold Katz a řada dalších.

Po intermezzu 1. světové války nastala vznikem Československé republiky dvacetiletá etapa, v níž nový stát v podstatě navázal na vyzkoušenou právní úpravu rakouskou. Zákonodárství bylo ostatně zaměřeno spíše na unifikaci práva československého - neboť na Slovensku platilo právo uherské - než na rozsáhlejší rekonstrukční práce.

Advokátní se valnou měrou podíleli již na vzniku samostatného státu, mnozí z nich se v první republice zapojili dopolitického dění. Jména advokátů nalezneme mezi poslanci, senátory a ministry.

Z advokátů - politiků stojí v popředí nepochybně první ministr financí Alois Rašín, mnoholetý ministr spravedlnosti Ivan Dérer, sociálně-demokratičtí ministři Lev Winter a Alfréd Meissner, poradce a přítel T.G. Masaryka Václav Bouček, prvorepublikový diplomat a posléze prezident Nejvyššího kontrolního úřadu Eduard Koerner aj.

Teprve rok 1918 otevřel právní fakulty - v novém státě byly zřízeny též v Brně a Bratislavě ženám. První česká doktorka práv Anděla Kozáková-Jírová dala přednost notářství, první advokátkou se stala její vrstevnice Matylda Mocová-Wichová.

Na konci první republiky v roce 1938 měla moderní advokacie v českých zemích již svoji vybudovanou tradici, nesenou v podstatě třetí až čtvrtou generací. Úspěšné advokátní kanceláře byly najednou rodinnými podniky. Ne náhodou se pražská advokátní komora od počátku 30. let zabývala myšlenkou zpracování dějin advokacie. Jejich stručný nástin stihl Evžen Tarabrin dotáhnout pouze do konce 18. století. Pak přišla II. světová válka.

Události, jež následovaly, tj. zprvu okupace a Protektorát Čechy a Morava a po krátkém nadechnutí po osvobození únorový puč v roce 1948, se nechvalně odrazily ve všech sférách právnictví, včetně advokacie. V období všeobecného úpadku byly určeny i cesty, jimiž se měla ubírat advokacie.

Advokacie, zdecimovaná již v letech 1939-1945, prošla po roce 1948 dalšími zásahy. Soukromé praxe zanikly, režimunepohodlní advokáti byli zbaveni svých oprávnění; ti, kteří se nechtěli s dobovým marazmem smířit, se vystavovali riziku osobních problémů či byli odsouváni do ústraní. Přes zostřený státní dohled se v rámci advokátních poraden předávaly tradice a zvyklosti z dob, kdy advokacie byla svobodnou.

Rok 1989 přinesl návrat k osvědčeným hodnotám nejen v advokacii. I tentokrát advokáti participovali při pozitivních změnách. Pražská advokátka Dagmar Burešová se stala první polistopadovou ministryní spravedlnosti; Otakar Motejl se stal předsedou Nejvyššího soudu ČR; v okruhu advokátů soustředěném kolem Karla Čermáka byl připraven text zákona o advokacii, navazujícího na rakouskou, resp. prvorepublikovou právní úpravu advokacie. Zákon č. [128/1990 Sb.](#) vstoupil v účinnost 1.7.1980. Otevření advokacie přivedlo do jejích řad mnoho právníků, kteří po advokátském povolání v minulosti mohli jen toužit.

Léta 1990-1996 proběhla ve znamení dvojkolejnosti. Vedle advokátů působili na poli svobodných právnických povolání také komerční právníci orientovaní v podstatě na obchodní právo a zastupování podnikatelských subjektů.

Za definitivní tečku dějin advokacie lze pak považovat zákon č. 85/1996 upravující výkon advokacie v mezích evropského standardu. Na zákon navazují stavovské předpisy, včetně etického kodexu. Dílčí novelou zákona č. [85/1996 Sb.](#) se stal zákon č. [210/1999 Sb.](#)

Zdroj: ČAK